

# VERTEČ.

Izhaja  
1. dne v  
meseču  
in stoji  
za vse  
leto po  
pošti  
2 gl.  
60 kr.,  
za pol  
leta 1 gl.  
30 kr.  
Brez  
pošte:  
za vse  
leto 2 gl.  
40 kr.,  
za pol  
leta 1 gl.  
20 kr.



Naroč-  
nina naj  
se na-  
prej pla-  
čuje in  
pošilja  
ured-  
ništvu v  
špi-  
talskih  
ulicah  
hiš. št.  
273  
v Ljub-  
ljani.  
(Lai-  
bach.)

## Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 12.

V Ljubljani 1. decembra 1875.

Leto V.

### Pridni otrok.

**K**o privede zlata zárja,  
Vstanem in čez prág hitim  
Ter stvarí vseh gospodarjá  
Serčno môlim in čestím.

Mlad, šibák sem in nezmôžen,  
Vendar ne brez vse močí:  
Priden bití in pobôžen  
Nič se mi težkó ne zdí.

Lepi úki so zakládí  
V hramu mladega sercá;  
Nabirajmo si jih radi,  
Môlj, rujá jih ne koncá.

I. M.

### Jélčica.

(Po Andersenu poslovenil V. Eržén.)

Zunaj gozda je stala drobna jélčica. Bila je na dobrej zemlji in dobrem prostoru; dobivala je lahko svitlobe in gorkote, zraka je imela dovólj, in okoli nje je raslo mnogo večjih tovaríšic, jélčic in smerék. A jélčica je zeló hrepenela, da bi skoraj dorasla! Nij jej bilo toplega solnea niti svežega zraka, niti se je brigala za kmečke otroke, ki so se vertèč okoli nje pogovarjali, ko so prišli nabirat rudečih jagod in sladkih malín. Večkrat so prihiteli s pol-

nim loncem, ali so pa imeli na slamnatej bilki nabranih jagod; tedaj so posedali poleg jélčice, rekoč: „kaj ne, kako je lepó to drevesce?“ Tega jélčica še celó slišati nij mogla.

Bodóče leto se je drevesce potegnilo za dober člén, in družega leta zopet za dober člén; na jelkah se namreč izpozna po člénih, ki se vidijo na déblu, koliko let so stare.

„Oj, da sem užé skôraj take velikosti, kakoršne so druga drevesa!“ tožilo je mlado drevesce; „potlej bi mi bilo lahko veje raztézati tako daleč in sè svojim verhom bi gledala po vsem širokem svétu! Po vejah bi gnézdili ptiči, in kedar bi veter pihal, tedaj bi tudi jaz tako ponosno prikimovala, kakor óna drevesa tam blizu mene.“

Nij so jo veselili niti solnčni žarki niti ptičice in rudeče meglice, ki so zjutraj in zvečer nad njo veselo plule.

In ko je potem prišla zima, in je belo se lesketajoči sneg ležal daleč okoli, priskakal je često kak zajček ter kar preskočil mlado drevesce. O, to je jelčico zeló razžalostilo!

A prešli ste dve zimi, in tretjo je bilo drevesce užé toliko, da je bilo treba zajčku se ga ogniti. „Oj rásti, rásti, vékšati in stárati se; to je jedíno lepó na tem svetu,“ tako je mislilo mlado drevesce. Vsako jesén so prišli dervarji ter so posekali nekoliko največjih drevés; to je bilo vsako leto, in mlada jélčica, užé popolnoma dorasla, bala se je tega zeló; kajti velika in in košata drevesa so se treskajoč in pokajoč podírala na tlà. Posékali so jim vse veje. Bila so potlej ob vso lepoto, dolga in tenka, da jih nij bilo več izpoznati. A potem so je položili na vozove in konji so je odpeljali iz gozda.

Kam ž njimi? Kaj je čaka?

V pomladi, ko so se vernile lastovice in štokrlje, vprašalo jih je drevesce: „je-li mi znate povedati, kam je odvedó? Ali ste se morda srečali?“

Lastovice niso znale ničesar povedati; štokrlja je pomislila ter potem prikimajóč z glavo dejála: „dá, jaz ménim, da sem je videla! Na potu iz Egipta mi je priveslalo naproti mnogo novih ladij s krasnimi jadrili. Gotovo, da so to bile jélke, kajti jadrila so imela zeló tak duh. Božja ti pomoč! to se ti velícajo in košaté!“

„Oj, da sem užé skoraj vzrasla, da bi se mogla voziti tam po širokem morji! A kaj je prav za prav morje, in kako izgléda?“

„To se ne dáde kar tako razložiti,“ reče štokrlja ter otíde.

„Veséli se svoje mladósti!“ rekó jej solnčni žarki; „radúj se čerste, zdrave rásti in mladega življenja!“

In veterc je poljubljal drevesce, a rôsa je jokala nad njim bridke solzé, ali jélčica vsega tega nij razumela.

Ko se je bližal božič, posekávali so manjša drevesca in drevesca jednake starosti z jélčico, katera nij imela niti mirú niti pokoja ter je zmirom hotela biti daleč odtod. Ta mlada drevesca, in bila so res najlepša, niso izgubila vej; položili so je na voz in odpeljali iz gozda.

„Kam gó to tá?“ vpraša jélčica. „Saj niso nič večja od mene, jedno drevesce, ki je stalo tukaj poleg mene, je še celó manjše nego li jaz! Zakaj jim ne posečejo vej? Kam je odpeljó?“

„To znamo mi, to znamo mi!“ začverčé vrabei. „Tam doli v mestu smo

pogledali skozi okna. Dobro vemo kam je odpeljó. Oj krasote! bleščé se v največjej lepoti, katero si človek more misliti. Skozi okna gledajóč smo je videli nasajene po gorkih sobah. Veje so se jim šibile pod težo najkrasnejšega lišpa. Ob vejah so visela pozlačena jabolka, medeni kolači, igrače — in vse to je obsévalo sto in sto svitlih lučic.“

„In nadalje?“ — povpraša jélčica tresóč se po vseh vejah. „In dalje, kaj se zgodí potlej?“

„Ali, več nijsmo videli! Lepšega si človek misliti ne more!“

„Bog zna, ali je tudi meni odločena taka sreča?“ vzklikne veselo jélčica. „To je mnogo bolje nego li voziti se po širokem morji! Kako hrepením, da bi bil užé skoraj božič. Zdaj sem tolika in tako košata, kakor óne, ki so je bili lani odpeljali! — Oj, da sem užé na vozu! Da sem užé v gorkejši sobi veseléč se svoje lepote in kinča! In potlej? Dà potlej me čaka še kaj boljšega, mnogo lepšega, čimú bi me drugače tako lišpali? Gotovo sem odmenjena za kaj večjega in čestnejšega! A zakaj neki? Oj, koliko terpim hrepenéč in sama ne vedóč, kako mi je!“

„Bodi naju vesela!“ rečeta jej zrak in solnce, „bodi vesela čverste mladosti tú pod milim nebom!“

A jélčice to nij veselilo ter je rasla in rasla; po leti in po zimi je bila zelena, temno zelena. Ljudjé so, vidéč jo, rekali: „to je pač lepo drevó!“ In o božiči so jo prvo posekali. Sekira se je zasadila globoko v mozeg. Zajéknivši je padlo drevesce na zemljo. Čutilo je nekako bolečino, nekako nezavést. Nij mu bilo mar prihodnje sreče, bilo je zdaj žalostno, da se mu je treba ločiti od svoje domačije, da mu je treba zapustiti kraj, kder je bilo vzraslo. Saj je dobro vedelo, da nikoli več ne vidi svojih dragih, starih továrišev, germičev in cvetic, v katerih sredi je do sedaj mirno prebivalo; javajne bode še kedaj prijetno čulo tičeje petje, kakor doslej. Ločítev nij bila nikakor prijetna.

Drevesce se je še le zdaj zavédlo, ko so je položili na nekem dvorišči z drugimi drevesci z voza na tlà in je nek gospod opomnil: „ta jélčica tukaj je lepa! Te nam bode dosti!“

Takój sta pristopila dva služabnika v lepem oblačilu ter sta nesla jélčico v veliko, krasno dvorano. Okoli in okoli ob stenah so visele lepe podobe. Poleg peči sè slepicami so stale velike cvetlične posode od kitajskega porcelana, poblazinjeni stoli, sviléna počivala, velike mize, na katerih so ležale knjige s podobami in vsakoršne igrače — ob vrednosti do sto in sto tolarjev — kakor so govorili otroci. A jélčico so zasadili v kad s peskom napolneno. Otroci kadí ni so videli, ker je bila vsa prepéta z zeleno robo in je stala na velikem pisanem sagu (tepihu). O kako se je treslo drevesce! Kaj neki se zdaj zgodí ž njim? Kinčati so začeli jélčico služabniki in góspice. Po vejah razobesijo majhene mrežice, izrezljane iz pisanega papirja. Vsaka mrežica je bila polna sladčic. Nad sto rudečih, modrih in belih svečic je bilo potaknenih po vejah. Punčike, — kakor žive in kakoršnih drevesce še nikoli videlo nij — sedele so po njegovih vejah. Visoko gori na veršiči je bila privezana zvezda od zlatih pén. To je bilo res lepo in krasno!

„Nocój,“ govorili so vsi, „nocoj se bode pač blestélo!“

„Oj,“ vzdihne drevesce, „da bi bil užé večer! Da bi užé kmalu pri-

žgali svečice! In kaj se zgodí potlej? Ali pridejo tudi vrabei na okno gledat? Ali se tukaj vkoreninim ter stojim po zimi in po letu tako okinčana?“

Nijso je varále nádeje! A samega hrepenenja jo je lubad bolela. Kadar drevó bolí lubad, ravno tako mu je hudo, kakor nam, kadar nas bolí glava.

Zdaj prižgó lučice. Kakšna svitloba! Kakšna lepôta! Drevesce se je samega veselja tako treslo po vseh vejah, da se jedna lučica obalí in zasmodí zelenje. Začelo je kar goreti.

„Bog nas varuj!“ vpile so góspice naglo gaséč ogenj.

In zdaj se drevesce niti stresniti nij smelo. O to ga je bilo grôza!

Težko bi mu bilo dejalo, da bi bilo izgubilo kaj svojega lišpa. Vsa ta sijajnost je jélčico vso omamila. — In zdaj se odpró vrata na stežaj — in tropa otrok se zažene v sôbo, kakor da bi hotela drevo podreti na tla. A bolj stari ljudjé vstopijo počasi za njimi. Mladína kar néma obstojí, — a to samo za jeden trenotek, ker potlej so rajali, da se je po vsej sobi razlegalo. Plesali so okoli drevesa, ter darove tergali z njega.

„Kaj poónó? Kaj neki se bode zgodilo?“ misli si drevó. In lučice so prigorele skoraj doli do vej. A kakor so dogorévale, tako so je vgašéváli. Naposled dobé otroci dovoljenje, da smejo drevesce obrati. Tako so planili na-nje, da je po vseh mladíkah pókalo. Da nij bilo z veršičem in zvezdo priterjeno na strop, užé davno bi je bili poderli.

Otroci so s prekrasnimi igračami skakali in plesali po sobi, a drevesca nij nihče pogledal razven stare péstunje, ki je prišla pogledat posamezne veje, ali nij med njimi pozabljena kaka smokva ali kako jabolko.

„Kako povest, povest!“ klicali so zdaj otroci tirajóč tja k drevescu majh-nega debelega možíčka. A ta se posadí ravno pod jélčico. „Tu smo lepo v zelenem,“ dejal je, „in drevescu bode lehko na korist, ako posluša! Ali stojte; povedati vam hočem samo jedno povest. Ali vam naj povem o Ivede-Avedeju ali o Rumpeži-Dumpeži, ki je bil padel po stolbah in je vendar dospel do tolike čestí, da je dobil kraljičino za ženo.

„Povejte nam o Ivede-Avedeju!“ kričali so jední, „o Rumpeži-Dumpeži!“ klicali so drugi; to vam je bilo vpitja in krika! Jedína jélčica je molčala misleč si: „Kaj mene nehté vmes? Ne bodem li imela jaz ničesar opraviti?“ Saj je bila ž njimi in je storíla, kar jej je bila dolžnost. In mož je pripovedoval o „Rumpeži-Dumpeži“, ki je bil padel po stolbah in je vendar dospel do take čestí, da je dobil kraljičino za ženo. In otroci so ploskali z rokami in klicali: „Povédi, povédi!“ Hoteli so še slišati povest o Ivede-Avedeju, a slišali so povest samo o Rumpeži-Dumpeži. Jélčica je stala vsa néma in zamišljena; tički v gozdu nijso jej nikoli pripovedovali kaj tacega. „Rumpež-Dumpež“ je bil padel po stolbah in vendar je dospel do take čestí, da je dobil kraljičino za ženo! „Da, pač taka je na svetu!“ misli jélčica, menéč, da je vse to goła resnica, zató ker je bil to tak berdák mož, ki je o tem pripovedoval. „Dà, dà, kdo zna! Tudi jaz lahko še padem po stolbah; a jaz dobim kraljeviča!“ in veselilo se je drevesce, da je bodo jutro dan zopet okinčali z lučicami in igračami, z zlatom in sladkim ovočjem.

„Jutri se ne bodem tresla!“ mislila si je jélčica. „Radovati se hočem svoje veličnosti. Jutri slišim zopet povest o Rumpeži-Dumpeži, morda tudi ózo o Ivede-Avedeju.“

In drevesce je stalo vso noč tiho in zamišljeno.

Druzega dne prideta služabnik in dekla v sobo.

„Zdaj me zopet vnovič okinčata!“ misli si drevesce. A vlekla sta je iz sobe, gori po stolbah (stopnicah) na podstrešje, ter je postavila tam v temen kot, kamor nikoli ne prisije dnevna svitloba. Kaj naj to poméni?“ vzdihne jélčica. „Kaj neki tu počnem? Kaj neki bodem slišala tukaj?“ In nasloni, se na zid ter misli in misli. — In imela je časa dovolj, kajti prehajali so dnevi, prehajale so noči. Nikogar ni bilo gori; in ko naposled nekdo pride, bilo je samo zató, da je postavil nekaj velicih sesékov (omar) tjã v kot. Drevesce je stalo zdaj popolnoma skrito; mislilo si je, da je zdaj čisto pozabljeno.

„Zdaj je zunaj zima!“ misli si jélčica. „Pusto zemljo pokriva sneg, ljudjé me ne mogó saditi, zatoraj bodem gotovo do pomladi tičala tukaj v tem zavetji. Kako vseč mi je ta načert! Kako so pač ljudjé dobri! — Da bi le ne bilo tukaj, take temè in samôte! Niti malega zajčka nij! To je bilo užé bolj prijazno tam zunaj v gozdu, ko je ležal sneg in je zajec mimo mene tekal; dà, celó takrat ko me je še lahko preskočil, takrat se vé, da mi tega nij bilo mogoče sterpéti. Ali tukaj je res strašno samótno!“

„Pip, pip!“ oglasí se miška prismukniviš iz luknjice; in potlej prihití za njo še jedna miška. Obnosljavši jélčico šinile sta jej med veje.

„Tako hudo je mraz!“ rečete miški. „Sicer je dobro tù bivati! Kaj misliš, ti stara jélka?“

„Saj še nijsem stara,“ odverne jélčica, „dosta je starejših od mene!“

„Od kod si prišla?“ vprašale ste jo miški, „in kaj vse veš?“ Bili ste zeló radovedni. „Povej nama vendar kaj o najlepšem kraji na zemlji! Ali si bila ondu? Ali si bila v jedilnih shrambah, kder leží po policah sir in od stropa visé krače pa plečeta, kder se pleše po lojevih svečah, kamor greš sestradana in vèn prideš debela in rejena?“

„O tem ničesar ne vem!“ odverne jélčica. „A gozd poznam, kder sije solnce in žvergolé tički!“ In pripovedala je vso svojo mladost. In miški, ki še nikdar nijste slišali kaj takega, pazno ste poslušali ter dejali:

„Ej koliko si pač videla! Kako si bila res srečna!“

„Jaz?“ pravi jélčica, premišljajoč lastne besede. „Dà, prav za prav so to bili res veseli časi!“ — A potlej začne pripovedovati o svetem večeru, ko je bila tako bogato obložena s poticami in lučicami.

„Oj,“ vzkliknete miški, „kako srečna si res bila, ti stara jélka!“

„Saj še nijsem tako stara!“ zaverne ju jélčica. „Še le to zimo sem prišla iz gozda. Samo v rásti sem se nekoliko zakasnila.“

„Kako lepo pripoveduješ!“ rečete miški. In drugo noč ste prišli sè štirimi drugimi miškami, katere bi tudi rade poslušale pripovedujoče drevesce, in čim več je pripovedovalo, tem več se je spominjalo minolih časov, misléč si: Bili pač veseli časi! A lahko zopet pridejo. Rumpéž - Dumpež je bil padel po stolbah in je vendar dobil kraljičino za ženo. Morebiti da tudi jaz dobim naposled celó kraljeviča!“ In jélčica se je spomnila lepega mladega hrasta, ki je rastel tam zunaj v gozdu. Ta je bil zá-njo resnično lep in zal kraljevič.

„Kdo je Rumpéž - Dumpež?“ vprašajo miške. In jélčica jim pové vso



pripovedko. Spomnila se je na vsako posamezno besedo, in miške so velicega veselja hotele poskočiti drevescu na verišč.

Drugo noč je prišlo še mnogo več miši, in v nedeljo celo dve podgani; a podgani ménite, da pripoved ni dosti prijetna, in to je užalilo miške takó, da so po sedaj tudi manj bile zá-njo vnete.

„Ali veste samo to jedno povest?“ vprašate podgani.

„Samo to jedno! Čula sem jo na svoj najsrečnejši večer; takrat niti slutila nissem, kako sem bila srečna.“

„To je zeló slaba povest! Ali ne znate nobene povesti o masti in loji? Nobene povesti iz shrambe za jedí?“

„Ne,“ odgovori drevesce.

„Nu, tako vam pa lepa hvala,“ rečete podgani ter otidete k svojim.

Naposled tudi mišk nij bilo in jélčica je vzdihovala: „kako je bilo prijetno, ko so okoli mene sedele gibčne miške ter me poslušale! Zdaj je tudi tega konec! — To se hočem drugače veseliti, kadar me zopet prenesó od tukaj.“

A kdaj se to zgodi? — Dà, bilo je necega jutra, ko pridejo ljube ter gospodarijo zgoraj po podstrešji. Odmeknili so omare ter drevesce spravili iz-za njih. Tréščili so je, to se zna, takój terdo ob tla, a služabnik je pobere in vleče doli po stolbah, kder se je svital dan.

„Zdaj se zopet pričné življenje!“ misli si jélčica. Čutila je sveži zrak, perve solnčne žarke in — zdaj je bila zunaj na dvorišči. Vse se je tako naglo versilo, da je jélčica skoraj na samo sebe pozabila. Tú je bilo toliko in toliko videti. Dvorišče je bilo poleg verta, v katerem je vse cvetelo. Cvetice so v najlepših barvah moléle čez malo ograjo. Lipe so berstele in lastovice so ferfetale okrog, klicajóč: „kvire-vire-vi, moj mož je prišel!“ A nij bilo jelkino drevesce, kar so lastovice mislile.

„Nu, zdaj bodem zopet živila!“ radovala se je jélčica raztezajoč na široko svoje vejice. Ali gorje! te so bile vse suhe in rujave. In ležala je tam v kotu mej ljuliko in koprivami. Zvezda od zlatega papirja je tičala še zgoraj na verišči, lesketajóč se v solnčnih žarkih.

Na dvorišči je igralo nekaj ónih veselih otrok, ki so o božiči tako veselo plesali okoli drevesca in se ga tako veselili. Najmanjši deček poletí tja k drevescu in mu odterga zlato zvezdo.

„Glejte, kaj sem našel tukaj gori na gerdej jelki!“ reče deček ter stopa po suhih vejicah, da so mu pokale pod čreveljčki.

In drevesce je tako miló zerlo na krasóto cvetic tam na vertu. Želelo je, da bi bilo ostalo tam v svojem temnem kotu na podstrešji; spomnilo se je čerste mladosti v gozdu, veselega svetega večera in mišk, ki so tako veselo skakljale in poslušale povest o Rumpeži-Dumpeži.

„Proč je, vse je proč!“ reče stara jelka. „Da sem se veselila, dokler mi je bilo še moč! A zdaj je užé vse minulo!“

In pride hlapec ter razseka jélčico na male kosce. Velik kúp vejevine je ležal tam. Zdaj je zašvignil ogenj izpod kotla. Globoko je jélčica vzdihovala in vsak vzdihljej jej je bil nova rana. Otroci pritekó, posedejo okoli ognja ter vanj gledajóč, vpijejo: „pik! pok!“ A pri vsacem pókljeji, ki je bil globok vzdihljej, mislilo je drevesce na kak veseli poletni dan v gozdu, ali kak zimski večer zunaj pod milim nebom, ko so zvezdice tako prijetno blesketale. Spomnilo

se je na sveti večer in na Rumpēja - Dumpeža, jedino pripovedko, ki jo je kdaj slišalo drevesce, in potem je — zgorelo.

Otroci so se igrali na vertu in najmanjši deček je imel na persih pripeto zlato zvezdo, katero je imelo drevesce na svojega življenja najlepši večer. A zdaj je užé minul ta večer, minulo je drevesce in naša povest je tudi minula — in tako mine vse na tem svetu!

## O g e n j.

Ogenj, voda in zrak so nam zeló koristne stvari na svetu. Brez njih ne bi mogli izhajati. Koliko se je bilo ljudém treba nekđaj mučiti, dokler se še niso znali okoristiti ž njimi! A dandenes nam toliko koristijo, da ne moremo niti naštetih vseh ónih koristi, ki nam je vsak dan donašajo. Ali kakor nam ogenj, voda in zrak neizmerno koristijo, tako nam tudi časih lahko neizmerno škode napravijo. — Brrr! — gróza me strese po vseh udih, kadar koli pomislim na strašni ogenj, na povodenj ali silni vihar. Koliko ljudi je užé nesrečnih postalo v takih žalostnih primerkih!

Da vam samo to povem, kako je neposlušni in malopridni Francè napravil veliko nesrečo ter sebe in svoje stariše pahnil v največjo revščino. — Poslušajte me tedaj! Francè je bil deček star 7 do 8 let, in se je vedno rad igral sè sosedomim Matijékom,



ki je bil za dve leti starejši od njega. Njegega dné jima pade na um, da si naredita iz bezgovine brizgalnice, kakoršne sta videla pri družih otrocih. Kar si izmislita, to tudi storita. Francè hitro skoči po očetov nož, katerega bi brez očetovega privoljenja ne bil smel

vzeti, otide potém zopet na vert, kjer si odreže v bezgovem germu palico, iz katere naredí dve brizgalnici. Zdajci začneta na vse strani z vodo brizgati, in to jima je bilo mnogo veselja. — Večkrat sta si naredila kako znamenje, v katero sta potem brizgala, da nij bilo ne kraja ne konca. Zdaj se Matijéek postavi tja k skednju ter pravi: „ajd zadeni me!“ Francè brizgne vanj, in ga tudi zadene. Joj, to vam je bilo smeha in šale dosti. Nu tako sta se te šale tudi kmalu naveličala, in začela sta celó na starejše, mimogredoče ljudi